

Литургичке теме

Катихета Бранислав Илић ЈЕЛЕОСВЕЋЕЊЕ КАО СВЕТА ТАЈНА ИСЦЕЉЕЊА

Прво сведочанство о светој Тајни јелеосвећења налазимо у Саборној посланици светог апостола Јакова: „Болује ли ко међу вама? Нека дозове презвитере црквене и нека се моле над њим, помазавши га уљем у име Господње. И молитва вере ће спасти болесника и подигнуће га Господ; и ако је грехе учинио, опростиће му се” (Јак. 5, 14 – 15). Из наведеног сведочанства је јасно да свети апостол Јаков не говори о јелеосвећењу као нечему новом већ потврђује да је ова света Тајна била позната међу хришћанима. У овом сведочанству се, штавише, може препознати и првобитни поредак свете Тајне јелеосвећења.

На другоме месту читамо: „Слепи прогледају и хроми ходе, губави се чисте и глухи чују, мртви устају и сиромашнима се проповеда Јеванђеље” (Мат. 11, 5; ср. Ис. 35, 6). Из ових библијских сведочанстава проистиче истина да је исцељивање болесника било саставни део живота апостолске Цркве. Циљ свих посведочених исцељења је био да означе присуство Господа и да наговесте долазак Царства Божјег. То велико спасоносно дело чинили су, по заповести Господњој, свети апостоли: „И Он дозвола Дванаесторицу, и поче их слати два и два, и даваше им власт над духовима нечистим... И отишавши проповедаху да се покају. И демоне многе изгоњаху; и помазиваху уљем многе болеснике и исцељиваху” (Марк. 6, 7 и 12 – 13).

Према речима богомудрог апостола Павла, „ако страда један уд, с њим страдају сви удови” (I Кор. 12, 26). Стога није случајно да апостол Јаков, сведочећи о савршавању свете Тајне јелеосвећења, има у виду да болест једног члана црквене заједнице није само његов проблем већ реалност која се коснула свих чланова Цркве, те је цела заједница позвана да се молитвено сабере око болесних чланова и да се моли над њима. Овај заједнички (саборни) карактер јелеосвећења је изражен кроз касније правило које је сачувано до данас, а у којем се налаже да више свештенослу-

житеља, по могућству седморица, учествује у савршавању свете Тајне јелеосвећења.

Из сведочанства светог апостола Јакова сазнајемо да јелеосвећење има две стране: једну која се односи на исцељење болесника и другу која се односи на опроштај његових грехова. Болест и грех су међусобно повезани, о чему сâм апостол Јаков пише на почетку своје Посланице: „Тада жеља затрудневши рађа грех, а грех учињен рађа смрт” (Јак. 1, 15).

Чин свете Тајне јелеосвећења се развио из древне апостолске праксе помазивања болесних освећеним уљем, уз усрдну молитву за њихово исцељење. Није освећено уље оно што, сâмо по себи, исцељује болесне приликом јелеосвећења већ благодат Божја. По свом спољашњем карактеру, јелеосвећење је уско повезано са древном праксом употребе уља ради исцељења рана и болести.

Уље је још у античко време употребљавано у паганским обредима древних народа. Тада је уље приношено на жртву заједно са другим жртвеним приносима. Нарочити значај уља у античком свету потврђује и његова употреба приликом помазивања статуа паганских божанстава, а у том контексту уље није имало само ритуални карактер већ је употребљавано и као својеврсна заштита статуа од пропадања. У античко време су сви важнији догађаји у животу били праћени ритуалном употребом уља, било да је реч о рођењу било о ступању у брачну заједницу или о погребу.

Стари Завет говори о уљу као саставном делу храмовног богослужења, али и као основном прехрамбеном производу. Хлеб је као део жртвених приноса припреман уз додатак уља. Са друге стране, уље је употребљавано у храмовним лампама, као и приликом посвећивања нових свештенослужитеља. Уље је одувек било прожето симболичким значењем, као знак Божје милости и радости живота по заповестима Божјим. У наставку ћемо

Литургичке теме

Света Тајна јелеосвећења у Жабљу

предочити најважнија старозаветна и новозаветна сведочанства о употреби уља.

Уље од плода маслине је у Старом Завету употребљавано како за исхрану тако и у терапеутске сврхе, па чак и за телесно украшавање. Још од старозаветних времена уље је и символ радости (Ицар. 17, 12 – 16), а као такво није употребљавано приликом тужних животних догађаја и околности. Једно од најстаријих сведочанстава о употреби уља налазимо у повести о старозаветном праоцу Јакову од кога је произишло дванаест племена Израиљевих. После сна у којем је видео лествицу небеску и анђеле како узлазе и силазе и у којем је чуо обећање Господње (ИМојс. 28, 11 – 15), Јаков је у спомен на Божје јављање и обећање – а имајући жељу и потребу да на видљив начин означи место Божјег присуства – прелио уљем камен на којем је спавао (ИМојс. 28, 16 – 18). Он је исти чин поновио и по повратку из Сихема (ИМојс. 35, 14).

Постављање старозаветног свештенства било је праћено употребом уља: „Помазаћеш и Арона и синове његове и осветићеш их да ми буду свештеници“ (ИМојс. 30, 30). У

молитви коју епископ и свештеник изговарају приликом стављања епитрахилија налазимо везу са овим старозаветним догађајем: „Благословен Бог Који излива благодат Своју на свештенике Своје као миро на главу, које се слива на браду, браду Аронову, које се слива на skut од хаљине његове“ (Служебник, стр. 72). Старозаветна скинија и богослужбени предмети у њој су помазивани уљем ради освећења (ИМојс. 29, 36; 40, 9 – 11 и III Мојс. 8, 10 – 11). Постављање старозаветних царева било је, такође, праћено употребом уља (ISам. 9, 16), због чега су цареви неретко називани помазаницима Божјим, док је изливање уља на цара вршено из рога (ISам. 16, 1 и 13; Ицар. 1, 39). Уље је у старозаветном богослужењу употребљавано као благодарствени принос, али и за храмовне светиљке које су имале симболички и практични значај (ИМојс. 27, 20 и III Мојс. 24, 2).

Улога и симболизам које је уље имало у Старом Завету усвојени су и у Новом Завету, с тим што су у новозаветном периоду они постепено усаглашени са вером и животом прве хришћанске заједнице, сабране око Господа

Литургичке теме

Исуса Христа и Његових светих апостола. Једно од познатијих новозаветних сведочанстава о исцелитељској употреби уља налазимо у јеванђелској перикопи о милостивом Самарјанину (ср. Лук. 10, 30 – 34). У јеванђелској причи о пет мудрих и пет неразумних девојака уље се спомиње као символ милостиње која је неизоставни део врлинског напредовања у животу верних (ср. Мат. 25, 1 – 13).

Апостолска пракса помазивања уљем послужила је као чврст темељ за даљи развој чина свете Тајне јелеосвећења. Значајно је имати у виду чињеницу да је у апостолској епохи међу хришћанима било и оних који су имали благодатни дар исцељивања, о чему сведочи свети апостол Павле када набраја различите дарове Духа Светога (ср. I Кор. 12, 28).

Када је реч о историјском развоју свете Тајне јелеосвећења, треба нагласити да се у древној Цркви она састојала од два основна дела: молитве и помазивања уљем у име Господње. Поред тога, обред јелеосвећења је обухватао неколико псалама и молитава током освећења уља и приликом помазивања болесника. Апостол Јаков поручује презвитерима да помазују болесне уљем у име Господње, тојест не обичним уљем већ уљем освећеним молитвом и призивањем Имена Господњег.

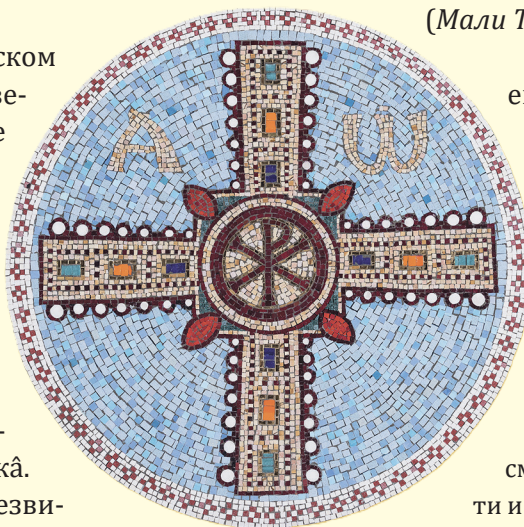
Могуће је претпоставити да је већ у апостолско доба постојала молитва за освећење уља, али њен првобитни садржај није сачуван. Њени трагови се налазе у молитвама каснијих времена у којима се призива Божја благодат за исцељење немоћних од болести и опроштење њихових грехова кроз помазање освећеним уљем. Потврду овакве црквене праксе налазимо у древним богослужбеним списима из 3. и 4. века.

У потоњем историјском периоду долази до даљег развоја и постепеног усложњавања чина свете Тајне јелеосвећења, све до коначног уобличавања њене савремене структуре,

коју ћемо имати у виду у наставку нашег сагледавања значаја и смисла ове свете Тајне. Навешћемо текст молитве освећења уља, као и молитву која се изговара приликом полагања Јеванђеља на главу болесника, а која указује на везу јелеосвећења са светом Тајном покајања. После велике јектеније, епископ или најстарији по рукоположењу свештеник изговара молитву освећења уља: „Господе, Који милошћу и милосрђем Својим исцељујеш патње душа и тела наших, Ти Сâм, Владару, освети јелеј овај, да би он био онима који се помазују њиме на исцељење и на уклањање сваке страсти и прљавштине тела и духа и свакога зла, да би се и у овоме прославило пресвето име Твоје, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове векова. Амин” (Мали Требник, стр. 85).

После седмог помазивања, епископ или началствујући свештеник отвара Јеванђеље и полаже га на главу болесника, изговарајући следећу молитву:

„Царе свети, жалостиви и многомилостиви, Господе Исусе Христе, Сине и Логосе Бога Живога, Који не желиш смрти грешника него да се обрати и жив буде, не стављам руку своју на главу дошавшега к Теби у гресима и молећег од Тебе преко нас опроштај грехова него Твоју снажну и силну руку која је у овом светом Јеванђељу, које саслужитељи моји држе на глави слуге Твога (име), и молим Ти се са њима, и преклињем Твоје милостиво и незлопамтивно човекољубље, Боже, Спаситељу наш, Који си преко пророка Свога Натана Давиду који се покајао за грехе своје опроштај даровао, и Манасијину покајничку молитву примио: Ти Сâм и слугу Твога (име), који се каје за грехе своје, прими уобичајеним Својим човекољубљем, не гледајући ни на каква сагрешења његова; јер си Ти Бог наш, Који си наредио да се седам пута седамдесет опрашта онима који падају у грехове. Јер каква је величина Твоја, таква је и милост Твоја и Теби приличи свака слава, част и поклоњење, сада и увек и у векове векова. Амин” (Мали Требник, стр. 112).

Литургичке теме

На основу садржаја псалама који чине уводни део савременог чина јелеосвећења долазимо до закључка да једино у заједници са Господом можемо превазићи све тешкоће и слабости, међу којима су и грех и болест. Зато и ми, заједно са Псалмопојцем, вапијемо Господу да нас брзо услиши (Пс. 142). Када је суочен са било којим видом болести, човек постаје рањив и, по људској слабости, најчешће бива обузет страхом од пролазности и смрти. Отуда није случајно што на самом почетку чина свете Тајне јелеосвећења појемо тропаре у којима се молимо за помоћ и заштиту Божју, „јер је Он Бог наш и сви смо дело руку Његових и име Његово призивамо”. Канон који се поје приликом јелеосвећења представља драгоцену ризницу сазнања о суштини ове свете Тајне. Богонадахнути химнограф доводи у везу освећено уље са милосрђем Божјим, истичући његово исцелитељно дејство као израз Божјег човекољубља. У тропарима канона се понавља истина која је предочена у молитви освећења уља следећим речима: „Госпode, Који милошћу и милосрђем Својим исцељујеш патње душа и тела наших...” Господ, дакле, изливајући Своју благодат на уље, пројављује

Своје милосрђе према свима који се помазују освећеним уљем ради исцељења душâ и телâ. Уље се освећује како би постало „уље радовања, уље освећења, радовање срца и вечно весеље”. Следствено, преко освећеног уља на човека се излива благодат Божја која га исцељује и освећује.

На самом крају закључујемо да света Тајна јелеосвећења, у светлу свеколиког светотајинског живота, јесте драгоцен израз Божјег старања о човеку, његовим потребама и његовом спасењу, јер Бог жели „да се сви људи спасу и дођу у познање истине” (1Тим. 2, 4). Истинско исцељење човека у светој Тајни јелеосвећења не подразумева искључиво његово физичко излечење већ, превасходно, духовно исцељење пале људске природе, – која је подложна греху, болести и смрти, – али и обнављање човекове заједнице са Богом и Црквом, заједнице која је нарушена услед болести и физичког одсуства болесника. У том смислу, залог духовног исцељења, као и потврда наше заједнице са Господом, јединим истинским Лекаром душа и тела наших, јесте Причешће Телом и Крвљу Христовом, које је *Лек бесмртности* и извор исцељења од греха, пролазности и смрти.

